

Sammanfattning av Agenda kulturarvs arbetsseminarium, 10 april 2002

Bakgrund

Arbetet med Agenda kulturarv har nu gått in i en mer operativ fas. Interna seminarier med kulturmiljövårdens representanter har ägt eller äger rum i de flesta län under våren och det egna arbetet på hemmaplan börjar få en mer konkret form.

Syftet med att arrangera ett arbetsseminarium var att erbjuda stöd för länens kontaktpersoner genom information och gemensamma diskussioner samt ge en möjlighet att träffa och lära känna varandra. Seminariet ägde rum vid en tidpunkt då arbetet i länen ganska nyligen har påbörjats varför tyngdpunkten under dagen låg på att få inspiration och på erfarenhetsutbyte. Här gavs en möjlighet att i mindre grupper få inblick i det arbete inom Agenda kulturarv som förs i andra delar av landet samt dela med sig av egna erfarenheter.

Mötet var även ett tillfälle för att skapa nya kontakter för det fortsatta arbetet.

I regel deltog två personer från varje län. I de fall kontaktpersonen har sin bas på exempelvis länsstyrelsen kom i regel även en person från det regionala museet och vice versa. Sammanlagt deltog 57 personer och samtliga län samt Riksantikvarieämbetet var representerade.

Inför seminariet och de gruppdiskussioner som var planerade gavs deltagarna i uppgift att fundera över nedanstående formulering och som även togs upp till diskussion i den första gruppövningen (se vidare under punkt 4):

Beskriv din vision av Agenda kulturarv och hur ni i ditt län når dit.

Dagens program

Punkterna följer den aktuella dagens program.

1 Agenda kulturarv – vad är det?

Seminariet inleddes med att Maria Jansén, projektledare för Agenda kulturarv, berättade om målet med projektet och vilka medel man kan använda sig av på vägen dit. En viktig fråga handlade om hur man kan göra projektets idéer tydligare för medarbetarna inom sektorn samt även till allmänheten i övrigt. Det OH material som presenterades finns att hämta från Agenda kulturarvs hemsida.

2 Vad tycker Kalle Svensson om kulturmiljön?

Som ett led i arbetet med Agenda kulturarv och omvärldsanalysen har Riksantikvarieämbetet gett Statistiska Centralbyrån i uppdrag att genomföra en nationell opinionsundersökning av allmänhetens förhållningssätt till kulturarvet och kulturmiljön.

Åsa Magnusson, projektmedarbetare i Agenda kulturarvs projektgrupp, presenterade några övergripande och intressanta frågeställningar och slutsatser som framkommit ur materialet. En förenklad rapport är under bearbetning och kommer att fungera som ett komplement till det fullständiga materialet från SCB. Rapporten kommer efter färdigställande läggas ut på Agenda kulturarvs hemsida.

3 Att använda analysen som kontinuerligt arbetsredskap

Anna Norrby Paulsson, analyschef på Docere Intelligence, gav en introduktion till hur omvärldsanalysen som modell kan användas som ett verktyg i det praktiska arbetet hos företag eller organisationer. Hon argumenterade för varför det är viktigt att i tid upptäcka *blindspots*, dvs. uppfattningar inom organisationen som inte överensstämmer med den yttre verkligheten. *Blindspots* kan vara antaganden, myter och tabun som avskärmar organisationer från rådande trender som starkt påverkar det övriga samhället. Med en omvärldsanalys är det möjligt för organisationen att skapa en beredskap för hur man på bästa sätt kan tackla de tendenser i samhället som på ett eller annat sätt kan komma att påverka organisationen, och att i tid reagera inför nya möjligheter eller hotbilder. Den s k SWOT-metoden togs också upp som exempel på hur man kan arbeta med en organisations styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Anna Norrby Paulssons OH-material finns att rekvidrera från Agenda kulturarvs projektgrupp.

4 Vad händer i länen och vilka visioner har vi?

Under denna punkt i programmet fick deltagarna för första gången sätta sig i sina respektive grupper. Uppgiften var att beskriva varje läns vision av Agenda kulturarv och hur de har arbetat för att nå dit. Ett axplock av de visioner för Agenda kulturarv som redovisades var följande:

- Agenda kulturarv ska fungera som en process som kan leda fram till en gemensam vision
- sektorns värderingar och arbetsuppgifter ska omfattas av *alla*
- omprövning av kulturmiljövårdens värdegrund
- samsas om begreppsapparaten inom sektorn
- förbättrade kontakter med kommunerna samt en ökad delaktighet
- en tydligare roll och ansvarsfördelning
- sektorn måste enas kring och förstärka sin roll i samhället
- att formulera mål så att det blir enklare att prioritera arbetsuppgifterna i det vardagliga arbetet
- att stärka medarbetarna inom kulturmiljösektorn
- att gå från ord till handling och inte stanna vid programförklaringen
- Agenda kulturarv ska fungera som en arena för nätverksbyggande och bidra till att nya samarbetspartners tillkommer och att nya samarbetsformer utformas
- sektorn ska fungera mer som ett serviceorgan istället för en myndighet och det krävs ett ändrat förhållningssätt till kommersiella inslag, (samla hela kulturarvet i Agendan för att på så vis skapa en större genomslagskraft på marknaden)
- ökad tillgänglighet, öppenhet och decentralisering, genom att sektorn fungerar mer öppet kan andra organisationer bli mer delaktiga och därigenom få ett ökat intresse
- alla samhällsmedborgare ska vara medvetna och ta ett eget ansvar, ökad delaktighet bidrar till ökat aktivt ansvar
- kommunalpolitiker och andra beslutsfattare bör lyfta fram kulturarvet som sin viktigaste tillgång vid presentationer av kommuner och län

Det konkreta arbetet i länen

Redovisningen av hur man har arbetat inom varje län visade på en mängd olika arbetsmetoder. Bland annat har det genomförts enkätundersökningar, dels inom skolan eller genom postenkät. Flera län planerar även att samla in allmänhetens synpunkter genom enkäter på nätet. Vissa län har använt sig av intervjuundersökningar, attitydundersökningar och redan befintliga undersökningar. En del av postenkäterna och intervjuerna har genomförts eller kommer att ske i samarbete med universitet och högskola.

Många län har arbetat med eller kommer att arbeta med omvärldsanalys genom nulägesanalys och SWOT-analys. I vissa fall har man i SWOT-arbetet t ex. fokuserat på organisationen eller den egna avdelningen eller enheten. Länen rapporterade om samarbete med lokala aktörer, kommuner, andra län, näringsliv och andra sektorer.

Olika typer av seminarier har genomförts på flera håll; upptaktsseminarier, interna och externa seminarier på varierande teman samt seminarier med den egna personalen kring begrepp och förhållningssätt. Vidare har man i flera län arbetat med att utveckla kontakten utåt genom exempelvis kontakter med media, hemsidor samt möten med representanter från respektive läns skolor.

5 Det dynamiska kulturarvet

I Riksantikvarieämbetets omvärldsanalys för 2002 har man valt att fokusera mot fyra generella samhällstendenser som bedöms vara av särskild betydelse för kulturmiljöområdet: *Ett gränslösare samhälle; Demokratisering, delaktighet och tillgänglighet; Mot en långsiktig hållbar utveckling och Regioner i nya former.*

Leif Grundberg, biträdande länsantikvarie i Västernorrland, beskrev Riksantikvarieämbetets ambition att utifrån en dynamisk syn på kulturarvets möjligheter aktivt bidra till en positiv utveckling inom de fyra områdena. Detta förutsätter ett förhållningssätt till kulturmiljöarbetet som tar utgångspunkt i dialog och delaktighet. Men ett kulturmiljöarbete som söker kompletterande och nya former för att också nå nya grupper kräver omprövning och nytänkande. Agenda kulturarv är ett viktigt led i denna process.

För bedömning av tillståndet inom kulturmiljösektorn har länsstyrelser och läns museer inom ramen för Agenda kulturarv genomfört förenklade nulägesanalyser av den egna organisationen. Analyserna har gjorts med hjälp av den sk SWOT-metoden som tidigare omnämnts. Delar av resultaten från dessa undersökningar har inarbetats i omvärldsanalysen. Analysen av undersökningarna kommer att fördjupas och bilda underlag för det fortsatta arbetet med Agenda kulturarv och Riksantikvarieämbetets strategiska plan. Mer information om rapporten finns i separat material.

6 Med publiken i centrum

Peter Oskarson, konstnärlig ledare vid Folkteatern i Gävleborg berättade om de erfarenheter som teatern gjort inför och i samband med föreställningen *Sagan om Orestes*. Projektet innebar att gå tillbaka till teaterns ursprung och specifikt uppmärksamma de regionala, kulturella rötterna. Bland annat ville man i ensemblen ta reda på *hur* man hade spelat västerländsk teater. För att lättare kunna hitta svaren vände sig Folkteaterns medarbetare till teatrar i länder utanför Europa som besitter kunskaper om mer obrutna teatertraditioner.

Vidare berättade Peter Oskarsson att Folkteatern sedan flera år arbetat mycket med publikundersökningar. Genom tidigare kulturvaneundersökningar i Gävleborgs län har det framgått att endast 20% av invånarna går på teater, 30% skulle vilja gå, men går inte och 50% var inte intresserade. Med detta resultat som bakgrund valde teatern att fokusera på den publik som redan var aktiva besökare, istället för att försöka att nå ut till de som inte visat sitt intresse. I dagsläget har teatern fördjupat arbetet ytterligare och nu är tanken att följa upp den andel som visat intresse men av olika anledningar inte går och riktat se vilka orsakerna är till att gruppen inte är aktiv.

Personalen har löpande utbildats i att göra publikundersökningar och genom attitydundersökningar har man bland annat tagit reda på vad publiken har ansett vara viktigt vid ett teaterbesök. Något som förvånade ensemblen var att publiken framhöll bra skådespelare, att bli berörd, att få en upplevelse före t ex att höra och se bra, vilket mer låg i linje vad teaterns anställda själva trodde skulle listas högt. Resultatet var inte som förväntat men gav ett utgångsläge där man sedan gick vidare till att arbeta med teaterns verksamhet ur ett mer publikrelaterat perspektiv.

Så kallade fokusgrupper, som är statistiskt uttagna, fungerade som representanter för de personer som går på teater. Arbetet med dessa resulterade bland annat i seminarier, där eldsjälar kunde träffas för att diskutera visioner kring teaterns arbete i framtiden. För de allra mest engagerade startades en publikskola, där människor samlades kring olika teman kopplade till produktionen av föreställningen *Sagan om Orestes*. Några i ensemblen har också varit med och startat en teaterskola för barn.

7 Delaktighet, verktyg och metoder

Gruppdiskussionerna fortsatte kring temat; vilka nya eller redan befintliga samarbetsgrupper kan göras mer delaktiga i arbetet med Agenda kulturarv och hur kan vi arbeta för att uppnå detta. Följande grupper/ sektorer uppmärksammades:

- kommunerna
- skolektorn som helhet, gymnasieklasser, lärarutbildningar, pedagoger
- minoritetsgrupper så som t ex. olika etniska grupper, funktionshindrade, religiösa minoriteter etc.
- ideella föreningar
- hembygdsföreningar
- branschorganisationer, exempelvis byggsektorn
- näringslivet
- turistindustrin
- massmedia/ TV-produktioner (RAÄ-TV!)
- Skogsvårdsstyrelsen
- landsbygdsutvecklare
- planerare
- leadergrupper

Förslag på metoder som skulle kunna användas för att göra dessa grupper mer delaktiga:

Inom sektorn:

- använda ett gemensamt språk/termer när man diskuterar med de nya grupperna
- skapa och utveckla nätverk
- arbeta med aktuella teman och delta aktivt i samhällsdebatten, vidga kulturmiljöperspektivet
- få hjälp med att marknadsföra sektorn, utbildning i mediakontakter, IT-utbildning – användning, innehåll och paketering
- kulturmiljövården ska ligga före och ta egna initiativ, vända sig direkt till t ex. fastighetsägare

Arbete utåt till allmänheten och övriga grupper:

- lyssna, ta intresse och kunskap på allvar, arbeta utifrån en dialog istället för ett aktivt ”missionsarbete”
- bjud in alla intressanta och intresserade grupper till seminarier, men de som inte nås via seminarier måste mötas ute på plats
- genom att arbeta mot kommunerna når man alla; politiker, tjänstemän och medborgare
- frångå den homogena historieskrivningen, individens tolkningsrätt och istället visa på den mångfald som finns ute i samhället
- utnyttja redan befintliga kanaler och inte uppfinna hjulet på nytt
- lyssna in förväntningar, hitta kopplingar till den egna verksamheten
- använda sig av platsens historia, hitta både kulturella likheter och en rik mångfald, t ex. i arbetet med att göra olika etniska grupper delaktiga
- låta allmänheten medverka i verksamheten, t ex. adoptera en milsten
- pedagogiskt arbete i skolorna, arbeta med att utgå ifrån elevernas egen närmiljö, ex. skolprojekt om demokrati – utgå ifrån konkreta fall
- uppsök arbetsplatser, information och diskussion om arbetsplatsens historik
- nå ut till grupper som ligger närmare medborgarna, t ex. hantverkare. ta vara på den hantverkskunskap som finns hos olika etniska grupper. utbilda byggnadssektorn.
- öka dialogen och stödet till hembygdsföreningar

8 Hur arbetar vi vidare?

Vid den avslutande gemensamma diskussionen sammanfattades några konkreta punkter som hade dykt upp på flera håll under dagen. Det ansågs bland annat som viktigt att använda sig av de nätverk och samarbeten som redan existerar samt att vända sig till och få inspiration av de lyckade projektet som har genomförts runt om i länen.

Yrkesverksamma inom kulturarvsområdet bör se som sin uppgift att arbeta för att hjälpa andra att ta sitt ansvar och för att detta ska kunna fungera på ett tillfredställande sätt är det viktigt att arbeta utifrån konkreta exempel som lättare engagerar människor i sin närmiljön. För att vi ska kunna få en bättre genomslagskraft i samhället bör vi inse betydelsen av att hantera media på ett sätt som tjänar våra syften, vilket var en annan kommentar som lyftes till diskussion.

9 Förslag

Under dagen framfördes några konkreta förslag på hur Agenda kulturarv konkret kan underlätta länens arbete. Bland annat föreslogs att länens egna internetsidor med presentationer av arbetet inom ramen för Agenda kulturarv skulle kunna ligga på Agenda Kulturarvs hemsida eller finnas som en länk från denna. En annan viktig synpunkt rörde upprättandet av att en mailing lista där kontaktpersonerna kan utbyta tips och råd och med sina egna erfarenheter hjälpa andra på vägen i arbetet. Även en idébank där de goda exemplen finns samlade skulle bidra till att länen lättare skulle kunna utbyta erfarenheter och samarbeta över länsgränserna.